

Sygn. akt III AUa 776/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 października 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący:	sędzia Gabriela Horodnicka-Stelmaszczuk
Protokolant:	st. sekr. sąd. Katarzyna Hajko

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 5 października 2023 r. w S.

sprawy J.B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o wysokość emerytury

na skutek apelacji ubezpieczonego

od wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim

z dnia 17 listopada 2022 r., sygn. akt VI U 454/22

1. oddała apelację,
2. zasądza od ubezpieczonego J. B. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. kwotę 240 (dwustu czterdziestu złotych) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego organu rentowego w postępowaniu apelacyjnym wraz z ustawowymi odsetkami należnymi po upływie tygodnia od dnia ogłoszenia tego wyroku do dnia zapłaty.

	Gabriela Horodnicka-Stelmaszczuk	
--	----------------------------------	--

Sygn. akt III AUa 776/22

UZASADNIENIE

Organ rentowy decyzją z dnia 20 października 2021 roku odmówił ubezpieczonemu prawa do rekompensaty o której mowa w ustawie z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. nr 1340 tj. z 2022 r.), zwanej dalej ustawą. Wskazał, że skarżący nabył prawo do emerytury wcześniejszej w 2016 r. i tym samym utracił prawo do rekompensaty.

Ubezpieczony J.B. wniósł o zmianę zaskarżonej decyzji i przyznanie prawa do rekompensaty od dnia 01 września 2021 r. Twierdził, że z tytułu uzyskania prawa do emerytury wcześniejszej nie uzyskał żadnej korzyści gdyż była ona zawieszona.

Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 17 listopada 2022 roku oddalił odwołanie oraz zasądził od ubezpieczonego na rzecz pozwanego 180 złotych tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd Okręgowy oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych:

Ubezpieczony J. B. w dniu 05 kwietnia 2016 r. złożył wniosek o wcześniejszą emeryturę. Pozwany decyzją z dnia 20 lipca 2016 r. odmówił prawa do emerytury wcześniejszej. W wyniku odwołania od tej decyzji Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim prawomocnym wyrokiem z dnia 30 listopada 2016 r. przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury od dnia 01 kwietnia 2016 r. Decyzją z dnia 19 stycznia 2017 r. pozwany przyznał ubezpieczonemu zaliczkę na poczet emerytury zasądzonej w wyroku Sądu, zawieszając jej wypłatę z uwagi na kontynuowanie zatrudnienia. Wniosek o emeryturę w wieku powszechnym wnioskodawca złożył w dniu 28 września 2021 r. Pozwany zaskarżoną decyzją przyznał mu prawo do emerytury, ale odmówił prawa do rekompensaty.

Sąd Okręgowy uznał odwołanie za nieuzasadnione podnosząc, iż zgodnie z przepisem art. 2 pkt. 5 ustawy pojęcie rekompensata oznacza odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które nie nabyły prawa do emerytury pomostowej.

W myśl art. 21 ustawy rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 15 lat. Rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że nie ulega wątpliwości, iż prawa do rekompensaty nie nabywa osoba mająca prawo do emerytury wcześniejszej, niezależnie od tego czy była ona wypłacana, czy zawieszona. Wynika to bowiem z wykładni językowej art. 21 ustawy o emeryturach pomostowych a powyższe potwierdza orzecznictwo Sądu Najwyższego. Zgodnie z utrwaloną linią orzecniczą prawa do rekompensaty nie nabywa osoba, która nie złożyła wniosku o emeryturę wcześniejszą, a mogła nabyć do niej prawo w wieku obniżonym. Według Sądu Najwyższego gramatyczna wykładnia ustawowej definicji rekompensaty jednoznacznie wskazuje, że świadczenie to dotyczy takich ubezpieczonych, którzy nie mogą nabyć prawa do emerytury pomostowej i którzy równocześnie utracili możliwość nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, to znaczy takich ubezpieczonych, którzy nie spełnili łącznie warunków przewidzianych w art. 32, art. 46 lub art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Potwierdzeniem tej tezy jest wykładnia art. 2 pkt 5 dokonywana z uwzględnieniem reguł funkcjonalnych (celowościowych). Celem tego przepisu jest bowiem przyznanie odszkodowania za rzeczywistą utratę określonych uprawnień, co oznacza, że musi dotyczyć tylko tych ubezpieczonych, którzy ze względu na niespełnienie choćby jednego ustawowego warunku (wieku, ogólnego stażu emerytalnego) nie mogli skorzystać z dotychczasowych regulacji i nabyć prawa do emerytury w wieku niższym niż powszechny wiek emerytalny, a także nie mogą skorzystać z regulacji nowych, przewidzianych ustawą o emeryturach pomostowych. Nie dotyczy to natomiast ubezpieczonych, którzy po spełnieniu wszystkich ustawowych warunków wcześniejszego przejścia na emeryturę nie zrealizowali tego uprawnienia.

Sąd meriti wskazał, iż rekompensata, o której mowa w art. 21 ustawy z 2008 r. o emeryturach pomostowych, nie przysługuje osobie, która ex lege nabyła prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, chociażby nie złożyła wniosku o to świadczenie i nie uzyskała prawa do niego potwierdzonego decyzją organu rentowego.

Z uwagi na powyższe na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji wyroku.

Z powyższym rozstrzygnięciem nie zgodził się ubezpieczony, który zaskarżając je w całości, zarzucił naruszenie art. 2 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych oraz art. 21 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych poprzez błędną ich wykładnię oraz niewłaściwe zastosowanie wyrażające się w uznaniu, że odwołującemu nie przysługuje prawo do emerytury z rekompensatą za pracę w szczególnych warunkach.

Podnosząc powyższy zarzut, apelujący wniósł o:

- 1) zmianę zaskarżonego wyroku poprzez ustalenie, że powód ma prawo do emerytury z rekompensatą, a ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku lub też o uchylenie zaskarżonego wyroku i decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w zaskarżanej części i przekazanie organowi sprawy do ponownego rozpoznania,
- 2) zasądzenie na rzecz powoda (odwołującego) od organu kosztów postępowania według norm prawem przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych, kosztów opłaty skarbowej,
- 3) rozpoznanie apelacji na rozprawie,
- 4) umożliwienie pełnomocnikowi powoda udziału w rozprawie w sposób online (adres poczty elektronicznej znajduje się w nagłówku),
- 5) z ostrożności procesowej o zwrócenie się do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym o zgodność art. 2 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych oraz art. 21 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych z art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie jakim przepisy te nie przyznają emerytury z rekompensatą osobom uprawnionym do emerytury powszechnej, które przeszły na wcześniejszą emeryturę i zawiesiły jej wypłatę.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja okazała się nieuzasadniona.

Ustalenia Sądu pierwszej instancji i wyprowadzone na ich podstawie wnioski Sąd Apelacyjny w pełni podziela i przyjmuje za własne. Sprawia to, że nie zachodzi potrzeba powtarzania szczegółowych ustaleń faktycznych oraz dokonanej w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku interpretacji przepisów prawa mających zastosowanie w sprawie niniejszej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 8 października 1998 r., II CKN 923/97 – OSNC 1999, z. 3, poz. 60; z dnia 12 stycznia 1999 r., I PKN 21/98 – OSNAP 2000, nr 4, poz. 143; z dnia 20 stycznia 2000 r., I CKN 356/98 – LEX nr 50863; z dnia 7 kwietnia 2004 r., IV CK 227/03 – LEX nr 585855; z dnia 20 maja 2004 r., II CK 353/03 – LEX nr 585756; z dnia 17 lipca 2009 r., IV CSK 110/09 – LEX nr 518138; z dnia 27 kwietnia 2010 r., II PK 312/09 – LEX nr 602700).

Istota sporu w postępowaniu apelacyjnym sprowadzała się do zagadnienia czy w odniesieniu do ubezpieczonego zostały spełnione przesłanki uzasadniające przyznanie mu prawa do rekompensaty. Na tak postawione pytanie należy udzielić jednoznacznie negatywnej odpowiedzi. Sąd Apelacyjny w pełni podziela pogląd Sądu pierwszej instancji, że ubezpieczonemu nie przysługuje prawo do rekompensaty z uwagi na fakt uzyskania przez niego prawa do wcześniejszej emerytury – niezależnie od okoliczności czy tę emeryturę pobierał, czy też nie.

Wnioskodawca wnioskiem z dnia 5 kwietnia 2016 r. wystąpił o emeryturę wcześniejszą, choć decyzją z dnia 20 lipca 2016 r. organ rentowy odmówił mu prawa do emerytury wcześniejszej, to w konsekwencji wywiezionego przez J.B. odwołania od tej decyzji, prawomocnym wyrokiem z dnia 30 listopada 2016 r. Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury od dnia 1 kwietnia 2016 r. Następnie decyzją z dnia

19 stycznia 2017 r. organ rentowy przyznał ubezpieczonemu zaliczkę na poczet emerytury zasądzonej powyższym wyrokiem Sądu. Jednakże z uwagi na kontynuowanie zatrudniania, wypłata została zawieszona.

Ubezpieczony zatem nabywając prawo do emerytury wcześniejszej, utracił możliwość ubiegania się o rekompensatę. Powyższe wynika wprost z brzmienia art. 21 ustawy o emeryturach pomostowych. Zgodnie bowiem z treścią art. 21 ust. 1 cytowanej ustawy rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 15 lat. Natomiast w myśl ust. 2 powyższego przepisu rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Treść powyższego przepisu jest jasna i nie powinna wzbudzać jakichkolwiek wątpliwości interpretacyjnych. Natomiast orzecznictwo zarówno sądów powszechnych, jak i Sądu Najwyższego w powyższej materii jest już ugruntowane. Jak wynika bowiem w sposób jednoznaczny z wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2021 r., wydanego w sprawie o sygn. akt I USKP 13/21 - rekompensata jest odszkodowaniem za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze dla osób, które nie nabeżdą prawa do emerytury pomostowej. Jeśli więc ubezpieczony ma taką możliwość (legitymując wymaganym stażem pracy - ogólnym i w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze na dzień wejścia w życie ustawy emerytalnej), lecz z niej nie korzysta - po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40 Ustawy o emeryturach i rentach z FUS, rekompensata mu nie przysługuje. Podobne stanowisko zostało wyrażone przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 25 lutego 2020 r. wydanym w sprawie o sygn. akt II UK 82/19, czy w postanowieniu z dnia 5 maja 2021 r., w sprawie o sygn. akt II USK 112/21. Zresztą, już jak słusznie zauważył Sąd pierwszej instancji, już nawet z uwagi na wykładnię celowościową, wypada wyjaśnić, że celem rekompensaty, o której mowa w art. 2 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych jest przyznanie odszkodowania za rzeczywistą utratę określonych uprawnień. Powyższe natomiast w sposób oczywisty oznacza, że możliwość przyznania rekompensaty zarezerwowana jest tylko tych ubezpieczonych, którzy ze względu na niespełnienie choćby jednego ustawowego warunku (wieku, ogólnego stażu emerytalnego) nie mogli skorzystać z dotychczasowych regulacji i nabyć prawa do emerytury w wieku niższym niż powszechny wiek emerytalny (mimo piętnastoletniego okresu pracy w warunkach szczególnych), a także nie mogą skorzystać z regulacji nowych, przewidzianych ustawą o emeryturach pomostowych.

W wywiezionej w imieniu ubezpieczonego apelacji nie zawarto żadnych nowych argumentów, które podważałyby przedstawione stanowisko. W rezultacie więc, przesłanką negatywną przyznania prawa do rekompensaty J. B. jest fakt nabycia przez niego prawa do emerytury wcześniejszej. Okoliczność natomiast, że ubezpieczony z uwagi na kontynuowanie zatrudnienia, z powyższego uprawnienia nie skorzystał, pozostaje bez jakiegokolwiek znaczenia w przedmiotowej sprawie. Powyższe wynikało wyłącznie z woli ubezpieczonego i nie może obecnie stanowić podstawy do przyznania mu obecnie świadczenia o charakterze „odszkodowawczym”, jakim niewątpliwie jest rekompensata. Ubezpieczony świadomie zrezygnował z pobierania świadczenia w postaci emerytury wcześniejszej, którą zawieszono z uwagi na fakt, iż nie rozwiązał on stosunku pracy. Niemniej jednak prawo to nabył, przez co aktualnie nie ma możliwości skutecznie dochodzić rekompensaty, która przysługiwałaby mu wyłącznie wtedy, gdyby uprawnienia takiego uprzednio nie nabył. Fakt skorzystania, czy „braku korzyści” – jak to podnosi apelujący – nie ma w zakresie przedmiotowych rozważań jakiegokolwiek znaczenia. Ze wspomnianych „korzyści” ubezpieczony nie skorzystał z własnej woli, a nie został ich pozbawiony.

Mając to wszystko na uwadze, przedstawiony w apelacji zarzut naruszenia prawa materialnego należało uznać za całkowicie chybiony.

Odnosząc się natomiast do wniosku ubezpieczonego o przestawienie Trybunałowi Konstytucyjnemu pytania prawnego co do zgodności art. 2 pkt 5 ustawy o emeryturach pomostowych oraz art. 21 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych z art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie jakim przepisy te nie przyznają emerytury z rekompensatą osobom uprawnionym do emerytury powszechnej, które przeszły na wcześniejszą emeryturę i zawiesiły jej wypłatę, należy wskazać, iż brak jest podstaw do uwzględnienia przedmiotowego wniosku.

Należy podkreślić, że tylko powzięcie zasadniczych wątpliwości sądu może uzasadniać przedstawienie Trybunałowi Konstytucyjnemu pytania prawnego, od odpowiedzi na które zależy rozstrzygnięcie sprawy, przy czym chodzi o uzasadnione wątpliwości sądu, a nie strony. Należy przypomnieć, że zgodnie z art. 193 Konstytucji RP każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem. Również przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie dają podstaw do przyjęcia, że wniosek strony postępowania sądowego o zwrócenie się przez Sąd drugiej instancji z pytaniem prawnym do Trybunału Konstytucyjnego jest wiążący dla Sądu. Należy zwrócić uwagę, że przedstawianie wszelkich pytań prawnych, a w szczególności pytań prawnych dotyczących konstytucyjności przepisów prawa stosowanych przez sąd w celu rozstrzygnięcia danej sprawy, ma bowiem sens wówczas, gdy sąd co najmniej poweźmie wątpliwości co do zgodności przepisu prawa z Konstytucją i da temu wyraz w uzasadnieniu pytania prawnego (wyrok TK z dnia 4 października 2000 r., sygn. P 8/00, OTK ZU nr 6/2000, poz. 189, postanowienie TK z dnia 12 kwietnia 2000r., sygn. P 14/199m OTK ZU nr 3/2000, poz. 90). W sytuacji zaś, gdy sąd z urzędu nie poweźmie wątpliwości co do zgodności stosowanego przezeń przepisu z Konstytucją, wówczas nie ma obowiązku przedstawiania tego pytania do Trybunału Konstytucyjnego. Należy ponadto podkreślić, że wyrażone we wniosku strony wątpliwości co do zgodności przepisu z Konstytucją czy wręcz niezachwiane przekonanie o niekonstytucyjności przepisu aktu normatywnego, nie mogą być uznane za wątpliwości sądu. Oznaczałoby to bowiem wymuszenie przez strony przedstawienia przez sąd pytania prawnego Trybunałowi Konstytucyjnemu, mimo że sąd byłby przekonany o zgodności danego przepisu z Konstytucją. Również ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 2072) nie uprawnia strony postępowania sądowego do formułowania wiążących dla sądu wniosków o skierowanie pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego.

W konsekwencji należy uznać, że decyzja o przedstawieniu pytania prawnego, należy do wyłącznej właściwości sądu, który nie jest związany w tym zakresie wnioskami stron postępowania. W sytuacji zaś, gdy sąd drugiej instancji nie ma uzasadnionych wątpliwości co do konstytucyjności zastosowanych w sprawie przepisów, tym samym brak jest podstaw do formułowania pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego. Zgodzić się należy z poglądem Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie wyrażonym w wyroku z dnia 1 września 2010 r., I OSK 368/10, że jeśli sąd dochodzi do przekonania, że mające zastosowanie w sprawie przepisy prawa nie naruszają Konstytucji RP, to przepisy te stosuje i nie musi w takim przypadku w uzasadnieniu swego orzeczenia tłumaczyć nawet przyczyn, dla których uznał dany przepis za zgodny z Konstytucją, gdyż badanie zgodności przepisów z ustawą zasadniczą nie należy do sądów i jest dokonywane jedynie na użytek konkretnej sprawy (tak wyrok SA w Łodzi z dnia 15 grudnia 2015 roku, sygn. akt III AUa 1096/15). W rozpoznawanej sprawie Sąd drugiej instancji nie miał uzasadnionych wątpliwości co do konstytucyjności zastosowanego w sprawie przepisu a co za tym idzie brak było podstaw do uwzględnienia wniosku skarżącego.

Przedmiotowa kwestia była już częściowo przedmiotem rozważań Trybunału Konstytucyjnego (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 25 listopada 2010 r. wydany w sprawie K 27/09). Z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego wynika bowiem wprost, że przewidziana w ustawie o emeryturach pomostowych rekompensata, stosownie do art. 2 pkt 5 cytowanej ustawy jest odszkodowaniem za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które rozpoczęły pracę przed 1 stycznia 1999 r. i nie nabeą prawa do emerytury pomostowej. Według Trybunału Konstytucyjnego kwestionowaną regulację należy bowiem postrzegać jako część długoletniej reformy systemu ubezpieczeń społecznych, obejmującej m.in. ograniczenie uprawnień do wcześniejszej emerytury i ujednolicenie wieku emerytalnego wszystkich kategorii zatrudnionych. W ustawie o emeryturach i rentach z FUS możliwość przejścia na wcześniejszą emeryturę ustawodawca odniósł jedynie do sytuacji zapoczątkowanych przed dniem wprowadzenia reformy systemu emerytalnego. Dlatego ustawodawca przewidział możliwość uzyskania emerytury pomostowej i rekompensaty w zamian za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wyłącznie dla osób, które wykonywały prace uprawniające do emerytur w obniżonym wieku emerytalnym w poprzednim stanie prawnym.

Zaskarżony wyrok odpowiada więc prawu, a apelacja jako bezzasadna, stosownie do art. 385 k.p.c., podlegała oddaleniu.

O kosztach zastępstwa procesowego orzeczono zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik postępowania, na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c., art. 99 k.p.c. i 108 § 1 k.p.c. w związku z § 9 ust. 2 i § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2018 r., poz. 265), przyznając je w kwocie 240 zł za postępowanie przed Sądem Apelacyjnym.

Gabriela Horodnicka-Stelmaszczuk